

Будянский Д.В.

**ФОРМИРОВАНИЕ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ
СРЕДСТВАМИ ЭСТЕТИКО-ОРИЕНТИРОВАННОЙ РИТОРИКИ**

В статье исследуется проблема оптимизации процесса подготовки будущего учителя путем использования эстетического потенциала риторики. Автором подчеркивается важность формирования коммуникативной компетентности современного педагога средствами искусства красноречия. При этом риторика рассматривается как эстетико-ориентированная дисциплина. В этом контексте представлены основные категории риторики и принципы ее преподавания в высшей школе. Представленные в публикации формы, методы и приемы преподавания риторики, направленные на эффективное эстетическое и речевое развитие студентов, способствуют формированию у них коммуникативной компетентности и повышению общего уровня педагогического мастерства.

Ключевые слова: риторика, коммуникативная компетентность, эстетическое воспитание, красноречие, эстетическая деятельность, тренинг.

Vidyanskiy D.V.

**FORMING OF COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS
BY MEANS OF AESTHETIC-ORIENTED RHETORIC**

The article is devoted to the problem of optimization of process of preparation of future teachers through the use of the aesthetic potential of rhetoric.

On the basis of analysis of modern researches of process of preparation of future teachers to professional activity it is concluded that there are serious drawbacks in such important aspects as aesthetic education and speech development of students. The teacher is an example by means of purposeful pedagogical impact he (she) indicates the level of aesthetic and professional culture. Solving problems of aesthetic and speech preparation of teacher is possible through the implementation of aesthetic potential of rhetoric in the system of professional training at high school.

The author emphasizes the importance of formation of communicative competence of a modern teacher through the art of eloquence. This rhetoric is seen as the aesthetic-oriented discipline. In this context the major categories of rhetoric are presented, among them the eloquence, the image of speaker, rhetorical ideal, aesthetic perception of speech in high school. In the article the forms, methodologies and techniques of teaching rhetoric are presented, among them the problem of development of lecture, heuristic conversation, speech situation of dialogical nature, rhetorical studies, analysis of public speaking activities representatives of contemporary eloquence. The content, types, functions, speech training are analyzed in details in the system of teaching rhetoric. This system of work with future teachers helps them to develop communicative competence and increase the general level of pedagogic mastering.

Key words: rhetoric, communicative competence, aesthetic upbringing, eloquence, aesthetic activity, training.

УДК 378.371.134

Волкова Л.Й.*

**ФОРМУВАННЯ ФАСИЛЯТИВНОСТІ – ІНТЕГРАТИВНОЇ ПРОФЕСІЙНО-
ОСОБИСТІСНОЇ ЯКОСТІ У МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ЗАСОБАМИ
ПЕДАГОГІЧНОГО ТРЕНІНГУ**

У статті розглядаються питання формування професійно-особистісних якостей майбутніх вчителів. Досліджується взаємозв'язок між пріоритетними професійно-особистісними якостями, які є найсуттєвішими з точки зору ефективності педагогічної діяльності, та визначається одна з основних – інтегративна якість – фасиліативність. Висвітлюється феномен фасиліативності, його складність, багатоаспектність, види та актуальність цієї сентенції. Розглядається процес формування фасиліативності

* Волкова Л.Й.*

у майбутніх вчителів засобами педагогічного тренінгу. Дається характеристика педагогічного тренінгу як інтенсивної форми навчання і формування професійно-особистісних якостей вчителя, зокрема фасиліативності.

Ключові слова: професійно-особистісні якості, фасиліативність, види фасилітації, педагогічна фасилітація, принципи фасилітації, педагогічний тренінг, методи, форми навчання.

Нові соціально-економічні умови розвитку України, інтеграція в європейське та світове товариство, завдання побудови демократичного, відкритого суспільства зумовлюють потребу гуманістичної спрямованості навчально-виховного процесу, висувають високі вимоги до професійно-особистісних якостей майбутніх вчителів.

Метою нашої статті є дослідження проблеми формування професійно-особистісних якостей майбутніх учителів, зокрема інтегративної якості – фасиліативності, а також форм і методів, завдяки яким ефективно формуються ці якості.

З вивченням цієї проблеми постало питання: які саме якості майбутнього, сучасного вчителя необхідно формувати, якщо їх існує більше п'ятдесяти? До того ж у кожній особистості є свої, відмінні від інших, стартові умови, частина студентів уже має педагогічну практику, більшість її не має, частина студентів, які навчаються в університеті не планують працювати в майбутньому вчителями, і їх інтереси неможливо не враховувати в ході навчального процесу. Крім того кожен зі студентів володіє певним набором уже сформованих професійних (меншою мірою), особистісних (більшою мірою) якостей. Отже, щоб дати відповідь на це запитання, нами проведено теоретичний аналіз літературних джерел і власне емпіричне дослідження.

Звернувшись до наукового доробку ми з'ясували, що питання професійної педагогічної діяльності, її гуманістичної спрямованості висвітлені в наукових працях видатних вітчизняних (Ш. Амонашвілі, Ю. Бабанський, В. Кан-Калик, Н. Кузьміна, А. Макаренко, А. Маркова, В. Сластьонін, В. Сухомлинський, К. Ушинський) і зарубіжних учених (Б. Блум, Д. Дьюї, Я. Коменський, А. Маслоу, К. Роджерс, С. Френе, Р. Штайнер та інші).

Розкриттю аспектів професійної діяльності вчителів, їх підготовки у вищому навчальному закладі до майбутньої педагогічної діяльності, процесу формування професійних якостей присвячено роботи багатьох науковців (Л. Ахмедзянова, Ф. Гоноболін, Є. Барбіна, І. Бех, І. Зязюн, І. Зимня, Н. Кічук, С. Кондратьєва, Н. Кузьміна, З. Курлянд, Н. Левітов, А. Маркова, Л. Мітіна, К. Платонов, О. Прутченков, Л. Уманський, І. Харламов, Р. Хмелюк, О. Цокур, М. Чобітько, В. Шадриков, Т. Яценко та інші). Разом із тим у питаннях формування професійно-особистісних якостей майбутніх учителів залишається багато нез'ясованого, зокрема визначення пріоритетних якостей, засобів, форм і методів їх формування тощо.

Дослідивши теоретичні аспекти, ми звернулися до учасників педагогічного процесу з питанням: яким вони бачать ідеального майбутнього вчителя, які його якості? Ми провели власне опитування для з'ясування думки тих, кого стосується це питання (це учні, студенті, учителі, викладачі, батьки, роботодавці – представники адміністрації закладів освіти). У ході опитування та анкетування (понад 300 осіб) ми задавали питання, з'ясовували, яким із професійно-особистісних якостей вчителя вони віддають перевагу. Опитування, анкетування проводилось різними способами. Одним учасникам пропонувалось самостійно визначити професійно-особистісні якості вчителя, іншим було запропоновано анкети, в яких серед запропонованого переліку якостей необхідно було визначити основні. Опитування, анкетування проводилось у міській і сільській місцевостях Одеської області в різних типах закладів освіти (вищих, професійно-технічних, загальноосвітніх, позашкільних, дошкільних), у державних та приватних.

У результаті аналізу отриманих даних було встановлено, що вчителі, викладачі на перше місце ставлять знання з предмета, дисципліни, майстерність, тобто якості, які характеризують професіоналізм. Інші дані отримано в результаті аналізу обробки анкет учнів і студентів. Вони, на відміну від учителів, викладачів, на перші місця ставлять такі професійно-особистісні якості: справедливість, доброту, щирість, тактовність, чесність, увічливість, порядність, толерантність, почуття гумору, тобто ті, які характеризують гуманістичний підхід до учнів і студентів та створюють комфортні умови для навчання. Батьки визначили як професійні якості знання предмета, уміння подати знання, організувати навчально-виховний процес, вимогливість, так і якості гуманістичного спрямування – повагу до дітей, терпіння, доброту. Тобто батьки поєднують ті якості, яким віддали перевагу вчителі й учні. Роботодавці (представники адміністрації закладів освіти) зазначили, що майбутні вчителі повинні бути комунікативні, ініціативні, креативні, трудолюбиві, порядні.

Для кожної спеціалізації вчителя та залежно від функцій, які буде виконувати майбутній вчитель залежить набір чи перелік професійно-особистісних якостей. Ми зупинимось на якостях майбутнього педагога, який за умови сформованості нижчезазначених якостей буде успішно виконувати різноманітні педагогічні функції. Ураховуючи результати дослідження теоретичних джерел, власного опитування та орієнтири сучасної національної педагогіки на гуманізацію і демократизацію навчального процесу, а також погоджуючись з думкою Н. Кузьміної стосовно того, що вчителю-майстру не обов'язково володіти всіма перерахованими (існуючими) якостями, а достатньо сформувані основні, нами було визначено пріоритетні професійно-особистісні якості майбутнього вчителя, які, на наш погляд, є найсуттєвішими з точки зору ефективності педагогічної діяльності, а саме комунікативність, толерантність, творчість (креативність), емпатія, гуманність.

Досліджуючи взаємозв'язок між вищезазначеними якостями, ми дійшли висновку, що їх об'єднує інтегративна якість – фасиліативність (фасилітація). Термін *фасилітатор* походить від англ. *fasilitation, facilitate* – «допомагати, полегшувати сприяти» і прийшов з медицини, де фасилітатор – це той, хто допомагає при народженні. Різними авторами цей термін використовується в різних інтерпретаціях, модифікаціях (фасилітація, фасілітація, фацілітація, фасиліативність тощо).

Фасилітація - це організація процесу колективного розв'язання проблем у групі, який керується фасилітатором (ведучим, головуєчим). Це одночасно процес та сукупність навичок, які дозволяють ефективно організувати обговорення складної проблеми без втрат часу та за короткий термін виконати усі заплановані дії із максимальним залученням учасників процесу. Фасилітація відрізняється від простого управління тим, що не має директивного характеру. Якщо при традиційних формах управління суб'єкт змушує учасників групи виконувати власні інструкції та розпорядження, то у випадку з фасилітацією її суб'єкт має поєднувати у собі ознаки керівника, лідера та учасника процесу [8].

Значний унесок в розуміння поняття «фасилітація» вніс представник гуманістичної психології К. Роджерс, який розумів під фасилітацією в першу чергу сприяння процесу особистісного зростання, становлення внутрішньої свободи і протиставляв фасилітацію лідерству, керівництву й управлінню групою. Як зазначає А. Маркова, фасилітатор – це людина, яка створює сприятливі умови для самостійного й усвідомленого навчання учнів, активізує і стимулює допитливість і пізнавальні мотиви учнів, їх групову навчальну роботу, підтримує прояви в ній кооперативних тенденцій та надає різноманітний навчальний матеріал. Характеризуючи таку якість, як фасилітація, А. Маркова визначає особистісні установки і принципи роботи учителя фасилітатора. Першу з цих установок вона описує поняттями «істинність»,

«відкритість». Вона передбачає відкритість учителя своїм власним думкам, почуттям, переживанням, а також здатність відкрито їх проявляти в між особистісному спілкуванні з учнями. Друга установка учителя-фасилітатора – «стимулювання», «ухвалення», «довіра» – є вираженням внутрішньої впевненості вчителя в можливостях і здібностях кожного учня. Ця установка співпадає з тим, що у вітчизняній психолого-педагогічній науці прийнято називати «педагогічним оптимізмом», «опорою на позитивні якості вихованця». Третя установка – «емпатійне розуміння» – це бачення учителем поведінки учня, його різноманітних реакцій, дій і вчинків з точки зору самого учня, його очима. К. Роджерс з цього приводу писав, що учитель-фасилітатор, спілкуючись зі своїми учнями, вміє, образно говорячи, «постояти в чужих черевиках», подивитися на все навколо себе, і на себе зокрема очима дітей. Ця установка є альтернативою типовому для традиційного вчителя «оціночному розумінню», розумінню через оцінку шляхом приписування учням фіксованих оціночних кліше чи ярликів («тупий», «розумник», «дебошир» та інші). Отже, якщо вчитель розуміє і приймає внутрішній світ своїх учнів у безоціночній манері, якщо він поводить себе природно і відповідно до своїх внутрішніх переживань, якщо зрештою він доброзичливо ставиться до учнів, то тим самим він створює необхідні умови для фасилітації їх усвідомленого навчання й особистісного розвитку в цілому. Якщо ж учитель не розуміє і не приймає внутрішнього світу своїх учнів, поводить себе нещиро, демонструє неповагу чи прохолоду стосовно учнів, то такий вчитель надає згубний вплив на їх особистісний розвиток. Масові дослідження діяльності вчителів у різних країнах показують, що кількість учителів-фасилітаторів складає лише 10 % від загальної кількості досліджених [3].

У ході дослідження питань фасилітації, робіт вітчизняних і зарубіжних учених з цього питання було з'ясовано, що науковці визначають різні види фасилітації, серед яких – психологічна, педагогічна, соціальна, спортивна та екологічна. Психологічна фасилітація – процес управління й одночасно конструкції-реконструкції керованої системи. При цьому подальший процес є вірогідним, нелінійним і незворотним, що відповідає природі особистісної зміни. Психологічна фасилітація обумовлена парадоксальним контролем над процесом самостійної реконструкції та самоорганізації відкритої динамічної системи особистості. Педагогічна фасилітація – специфічний вид педагогічної діяльності вчителя, який має за мету допомагати дитині в усвідомленні себе як самоцінності, підтримувати її прагнення до саморозвитку, самореалізації, самовдосконалення, сприяти її особистісному зростанню, розкриттю здібностей, пізнавальних можливостей, актуалізації ціннісного ставлення до людей, природи, національної культури на основі організації гуманістичного, діалогічного, суб'єкт-суб'єктного спілкування, атмосфери безумовного прийняття, розуміння та довіри. Соціальна фасилітація – це поліпшення якості виконання деяких простих і добре засвоєних операцій. Це явище зафіксовано в кінці XIX ст. у дослідженнях французького фізіолога К. Фере, у подальшому досліджувалося В. Бехтеревим. Спортивна фасилітація – це пошук, підтримка і посилення ефективних процесів організації як команди в цілому, так і окремих спортсменів. Екологічна фасилітація – це процес управління відкритою динамічною системою особистості з метою підтримання її у стані саморозвитку [2, с. 8]. Перелік видів фасилітації можна доповнити медичною фасилітацією (суровід хворої людини), валеологічною фасилітацією (супровід здорової людини та формування здорового способу життя людини і особливо дітей та молоді) та інші.

Результати емпіричного дослідження О. Шахматової дозволили їй визначити фасилітацію як професійно важливу якість особистості педагога. Це професійне психологічне новоутворення, що інтегрує в собі індивідуальні психологічні особливості

емоційної, інтелектуальної та поведінкової сфер, проявляється в міжособистісній взаємодії та позитивно впливає на виконання педагогічної діяльності. З точки зору О. Шахматової, визначальним для реалізації фасилітації педагога є розвиток трьох якостей особистості, до яких належать атрактивність, толерантність і асертивність [7].

Розглядаючи феномен фасиліативності, М. Казанжи показує його складність і багатоаспектність, який, на її думку, представляє сукупність емоційних, когнітивних, поведінкових та вольових утворень, що поєднуються в інтегральну властивість, яка виявляється у здатності допомагати іншій людині, сприяючи її розвитку. Досліджуючи означені показники фасиліативності в контексті широкого спектру рис особистості, автор показує існування значущих зв'язків між формально динамічними та якісними її параметрами, а також взаємозв'язок означених характеристик фасиліативності з параметрами емпатії, психологічної проникливості, комунікативної креативності, емоційності. Виділення фасиліативності в окремий фактор свідчить про те, як вважає М. Казанжи, що цей психологічний феномен є, з одного боку, багатокомпонентною складною властивістю, а з іншого – цілісним самостійним утворенням [1].

Не заперечуючи думки інших авторів, дослідження яких стали базовими для її роботи, О. Галіцан, педагогічну фасилітацію визначає як специфічний вид педагогічної діяльності вчителя, що має на меті допомагати дитині в усвідомленні себе як самоцінності, підтримувати її прагнення до саморозвитку, самореалізації, самовдосконалення, сприяти її особистісному зростанню, розкриттю здібностей, пізнавальних можливостей, актуалізовувати ціннісне ставлення до людей, природи, національної культури на основі організації допоміжного, гуманістичного, діалогічного, суб'єкт-суб'єктного спілкування, атмосфери безумовного прийняття, розуміння та довіри. Ми погоджуємось з позицією О. Галіцан, яка педагогічну фасилітацію розуміє як взаємодію між учителем та учнем, що базується на засадах гуманізму, полісуб'єктності, толерантності, дозволяє встановити зв'язок між загальноціннісними ідеалами української, зарубіжної педагогічної думки і сучасним станом педагогічної науки і практики, передбачає нагальний пошук способів і засобів гуманізації навчально-виховного процесу.

Педагогічна фасилітація (педагогічний супровід) – це діяльність, спрямована на створення успішних умов формування кожної особистості та вироблення ефективної стратегії власного вектору розвитку особистості, досягнення цілей найкоротшим шляхом (через формування необхідних професійно-особистісних якостей, світоглядних позицій, набуття практичних умінь і навичок тощо).

Складовими педагогічної фасилітації є ефективна комунікація, позитивне мислення, вдячність, прийняття (толерантність), щирість, спеціальна робота з простежування і діагностування, формування якостей, виявлення причин і умов змін, що відбуваються, а за необхідності – оперативне внесення педагогічних коректив. Для майбутнього вчителя ця сентенція особливо актуальна в умовах зростання рівня агресії в освітньому просторі і вчить урівноважувати, збалансовувати різноманітне освітнє середовище (за національністю, вірою, традиціями, уподобаннями, поглядами, рівнем освіченості, духовного розвитку тощо) та застерігає від породження конфліктів.

Фасилітатор у педагогіці – це той, хто допомагає (стимулює, сприяє, полегшує, супроводжує, актуалізує тощо) при народженні думки, ідеї, хто не тільки досконало володіє матеріалом і вміє передавати нові знання, а й розвиває навички й уміння, допомагає учасникам зробити узагальнення, висновки, спираючись на їхній досвід, але не робить висновки за них, створює ситуацію успіху та працює на розвиток групи і кожного індивідуально. Фасилітатор підводить кожного до вершини пізнання, успіху і дає можливість самостійно на неї піднятися та відчути радість власних досягнень.

В основі фасилитивності (педагогічної фасилітації) лежить глибока духовна основа, яка передбачає турботу про іншого і його успішний розвиток, прийняття людини без засудження, уміння прощати і бути вдячним, любити людину, позитивно сприймати все, що навколо відбувається, власну відповідальність за свої думки, дії і вчинки. З метою визначення керівних положень, що відображають загальні закономірності процесу фасилітації, дають краще розуміння її сутності, ми визначили такі принципи фасилітації: гуманізму і любові до людини; позитивного мислення та сприйняття світу; віддачі і вищих цілей; вдячності; толерантності, прийняття і прощення; успіху та емоційності; співробітництва, ефективної комунікації та партнерства; відповідальності (асертивності); цілеспрямованості; індивідуального підходу.

У результаті аналізу ми припустили, що формування такої інтегративної професійно-особистісної якості майбутнього вчителя, як фасилитивність, найбільше відповідає запитам опитуваних (причетних до навчально-виховного процесу) та забезпечує сучасні вимоги суспільства стосовно гуманізації та демократизації освітнього простору. Але в професійній підготовці практично не здійснюється підготовка вчителя такого типу. Крім того кожен для себе визначає власний перелік якостей, особисто значущих, які необхідно формувати майбутньому вчителю, враховуючи наявний досвід, і часто цей перелік суттєво відрізняється в кожного учасника (для когось важливо сформувати впевненість, ораторські якості, артистизм, комунікативність тощо).

Визначивши перелік якостей, якими має володіти майбутній спеціаліст у своїй галузі постало питання, якими способами їх діагностувати, які критерії сформованості та якими формами і методами їх формувати. У традиційній практиці, щоб діагностувати певну якість, дослідники в основному застосовують тести. Для з'ясування рівня сформованості кожної з визначених якостей, наприклад, В. Ройлян застосовує по сім взаємодоповнюючих методик до кожної якості, а досліджує він близько двадцяти якостей, тобто за простим підрахунком, якщо дослідити дві групи студентів по двадцять осіб (контрольну й експериментальну, усього сорок осіб), по двадцять якостей кожної особи і по сім методик на кожну якість, то в результаті необхідно опрацювати 5600 анкет, і це лише вхідна діагностика, а якщо провести проміжну і вихідну діагностику, то ця цифра сягне 16800 анкет, які необхідно опрацювати. Крім того автор зазначає, що «діагностику повинні проводити тільки добре підготовлені для цього фахівці, серед яких повинні бути досвідчені педагоги і психологи, представники керівництва ВВЗО (вищий військовий заклад освіти) і навіть фахівці з базовою психофізіологічною освітою, а також математик-програміст, оскільки основою для проведення широкомасштабної психолого-педагогічної діагностики є використання засобів обчислювальної техніки» [4]. Тобто такий шлях потребує багато часу та фахівців для проведення дослідження, що робить цей процес довгим і витратним як у часі, так і людських і технічних ресурсах, крім того викладач не в змозі відстежити динаміку кожного. І результати цих досліджень не є кінцевою метою, а лише проміжним етапом, який дозволяє діагностувати наявність чи певний рівень сформованості тієї чи іншої якості. Кінцевим же результатом є сформованість зазначених якостей, тому й основні зусилля, на наш погляд, повинні бути спрямовані на їх формування. Виходячи з цього, ми шукали ті методи, форми, які могли б з мінімальними витратами часу та ресурсів дати відповідь на запитання: на якому рівні сформовані ті чи інші професійно-особистісні якості у майбутнього вчителя і як їх можна коректувати, формувати?

Проаналізувавши традиційні форми і методи навчання у вищих навчальних закладах, ми дійшли висновку, що вони не здатні забезпечити формування необхідних професійно-особистісних якостей майбутнього вчителя. Так, сьогодні у професійній школі переважно використовуються традиційні методи навчання – лекція, пояснення,

розповідь, читання. Ці методи є найшвидшим способом навчання і використовуються з метою надання великої кількості інформації за обмежений час і практично необмеженій кількості учасників. Недоліком цих методів є те, що вони не дають змогу досягти глибини засвоєння інформації, ставлять учасників у позицію пасивних слухачів. До того ж, як зазначає Філ Рейс, «Раніше учасники витрачали безліч часу, просто записуючи інформацію під диктовку лектора. Але життя надто коротке, щоб його тратити на такі речі! Значно зручніше помістити зміст лекції в проспекти, посібники і робочі матеріали і витратити час заняття не на переписування, а на активне засвоєння інформації» [6].

Ефективність засвоєння учнями, студентами знань залежить не лише від вдалого підбору методів навчання, а й від форм організації навчальної роботи. Серед форм роботи в сучасній професійній школі також переважно використовуються традиційні: лекція, семінарські заняття, які в своїй більшості не забезпечують формування тих якостей, якими повинен володіти сучасний спеціаліст.

Організація суб'єктного навчання у вищій педагогічній школі передбачає розробку навчальних програм, мета яких – не передача інформаційної системи знань для подальшого завчання і відтворювання, а розвиток механізмів самореалізації, здійснення особистості кожного студента як майбутнього професіонала, – вважає В. Сластьонін. Важливо, щоб цій меті відповідали програми всіх вузівських навчальних дисциплін. При цьому основна доля відповідальності лягає на психолого-педагогічні науки як особистісно розвивальні, які актуалізують вияв таких суб'єктних якостей, як самостійність, виборність, ініціатива, емпатійність і рефлексивність, адекватна самооцінка своїх можливостей, самоаналіз, відповідальність тощо. Відповідно для розвитку суб'єктних якостей студента необхідні особливі навчальні програми, які ініціюють його особистісну і навчально-професійну активність. На наш погляд, різноманітні психолого-педагогічні тренінги, сюжетно-рольові, імітаційні і організаційно-діяльнісні ігри, суб'єктні практикуми повинні стати при цьому основними формами навчання. Вони представляють собою своєрідний каркас суб'єктного навчання, всередині якого послідовно організуються і розвиваються процеси самопізнання і само проектування життєвих і професійних стратегій [5].

Одним з ефективних засобів формування професійно-особистісних якостей майбутнього педагога, зокрема фасилітації – інтегративної професійно-особистісної якості майбутнього вчителя – є педагогічний тренінг. Педагогічний тренінг розглядаємо як форму роботи, спрямовану на вирішення завдань навчально-виховного процесу (надання знань, формування умінь, навиків, якостей, педагогічної майстерності, професіоналізму, розвиток особистості, виховання тощо), що має певні принципи, структуру, компоненти та особливості. Іншими словами можна сказати, що педагогічний тренінг – це інтенсивна форма навчання з підготовки фахівців, спеціалістів, які працюють у сфері освітніх послуг.

Особливість педагогічного тренінгу полягає в поєднанні найефективніших методів навчання, у врахуванні побажань учасників тренінгу щодо змісту навчання, у виробленні спільними зусиллями правил взаємодії під час навчання, у побудові партнерських стосунків між педагогом та учасниками тренінгу, все це робить навчання комфортним, а відповідно успішним і результативним. Завдяки використанню «активних» та «інтерактивних» методів роботи забезпечується краще засвоєння інформації та формуються необхідні навички і уміння, відбувається швидко і якісне формування професійно-особистісних якостей майбутнього педагога. Тренінгові вправи, які одночасно діагностують, корегують та формують, і не лише одну якість, а відразу їх комплекс, розвивають особистість. Постійний зворотній зв'язок допомагає корегувати і спрямовувати подальшу роботу.

У результаті застосування в навчальному процесі педагогічного тренінгу можна ефективно формувати професійно-особистісні якості майбутнього педагога, діагностувати їх, зокрема інтегративну якість – фасилітацію, яка сприяє духовній, психічній і інтелектуальній гармонізації особистості, забезпечує формування нового педагога, здатного змінюватись, вільно мислити, сприймати іншу людину такою, якою вона є, створювати оптимальні умови для розвитку кожного учня, студента з урахуванням процесів самопізнання і самопроекування життєвих і професійних стратегій.

Питання формування фасиліативності як інтегративної якості взагалі та педагогічної фасилітації зокрема потребує додаткових наукових досліджень, а саме уточнення понять, установлення чітких, узгоджених критеріїв діагностування, детального описання прояву цього феномену, а також механізмів упровадження тренінгової форми роботи, активних і інтерактивних методів у навчальний процес вищих навчальних закладів.

Література:

1. Казанжи М. Й. Психологічні особливості осіб з різним типом фасиліативності : дис. ... канд. псих. наук : 19.00.01 / Казанжи Марія Йосипівна. – Одеса, 2007. – 190 с.
2. Лушин П. В. Личностные изменения как процесс: теория и практика : [монография] / Павел Владимирович Лушин. – Одесса : Аспект, 2005. – 334 с.
3. Маркова А. К. и др. Формирование мотивации учения : [книга для учителя] / Аэлига Капитоновна Маркова. – М. : Просвещение, 1990. – 192 с.
4. Ройлян В. О. Формування професійних якостей майбутніх фахівців сухопутних військ в умовах реформування вищої військової освіти : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Ройлян Володимир Опанасович. – Одеса, 2004. - 196 с.
5. Слостенин В. А. Психолого-педагогическое образование и становление субъектного потенциала личности учителя. Педагогическое образование и наука / В. А. Слостенин // Научно-методический журнал. – М., 2006. – № 2. – С. 4-10.
6. Фил Рейс. 500 лучших советов тренеру: Планирование, проведение и оценка тренинга. Как поддерживать свой профессиональный уровень. «Трудные» вопросы и «трудные» участники: что делать / Фил Рейс. – СПб, 2002. – 127 с.
7. Шахматова О. Н. Педагогическая фасилитация: особенности формирования и развития / О. Н. Шахматова // Журнал «Профессиональное образование» / Приложение «Новые педагогические исследования», № 3, 2006. – М. : ИСОМ, 2006. – 120 с.
8. Flemming Funch Преобразующие диалоги: Учебник по практическим техникам для содействия личностным изменениям / перевод с англ. – К. : Д. А. Ивахненко, 1997. – 400 с.

Волкова Л.И.

ФОРМИРОВАНИЕ ФАСИЛИТИВНОСТИ – ИНТЕГРАТИВНОГО ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ЛИЧНОСТНОГО КАЧЕСТВА У БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ СРЕДСТВАМИ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ТРЕНИНГА

В статье рассматриваются вопросы формирования профессионально-личностных качеств будущих учителей. Исследуется взаимосвязь между приоритетными профессионально-личностными качествами, которые являются самыми значимыми с точки зрения эффективности педагогической деятельности, и определяется одно из основных – интегративное качество – фасилитивность. Освещается феномен фасилитивности, его многоаспектность, виды и актуальность этой сентенции. Рассматривается процесс формирования фасилитивности у студентов средствами педагогического тренинга. Дается характеристика педагогического тренинга как интенсивной формы обучения и средства формирования фасилитивности.

Ключевые слова: профессионально-личностные качества, фасилитивность, виды фасилитации, педагогическая фасилитация, принципы фасилитации, педагогический тренинг, методы, формы обучения.

Volkova L.I.

FORMING OF FACILITATION – INTEGRATIVE PROFESSIONAL AND PERSONAL QUALITY OF FUTURE TEACHERS BY MEANS OF PEDAGOGICAL TRAINING

The article examines the problem of forming of professional and personal qualities of future teachers. The aspects of the teachers' professional activity, their training in the higher educational establishment to the future pedagogical activity and forming of professional skills are disclosed in the article. The priority professional and personal qualities of future teachers, which are the most significant ones according to the efficiency of educational activities, are identified. The relationship between the priority of professional and personal qualities is investigated and one of the main integrative quality - facilitation is determined in the article. The phenomenon of facilitation, its complication and multidimensional levels are investigated. The types of facilitation such as educational, psychological, social, environmental, sports, medical, valeological ones are considered. Pedagogical facilitation and its components that are underlied are considered in details and the relevance of this maxim is determined in the article. The traditional, active and interactive forms and methods of teaching in the higher educational establishments are analyzed, their potency according to the forming of professional and personal qualities is determined. The process of forming of future teachers' facilitation is considered by means of pedagogical training. The pedagogical training as intensive learning, using of active and interactive methods and the forming of professional and personal qualities of future teachers, including integrative quality - facilitation is also described in the article.

Key words: professional and personal qualities, facilitation, kinds of facilitation, pedagogical facilitation, principles of facilitation, pedagogical training, methods, forms of teaching.

Рецензент: Жорова І.Я.

УДК 374.7.091

Вострікова В.В.*

НАВЧАЛЬНА ОНЛАЙН-ПЛАТФОРМА ЯК ЗАСІБ САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Статтю присвячено шляхам удосконалення самоосвітньої діяльності вчителів іноземної мови. Навчальна онлайн-платформа розглядається як засіб професійного самовдосконалення вчителя іноземної мови, обґрунтовуються основні умови, напрямки її ефективного використання. Самоосвітня діяльність характеризується як багатопланове явище, а за своїми цільовими функціями виступає як умова і процес всебічного розвитку особистості, поступового збагачення її творчого потенціалу. Тобто спрямована вона не тільки на підготовку, але й на постійний розвиток особистості як активного суб'єкта праці, пізнання, спілкування у процесі опанування сучасних ІКТ.

Ключові слова: самоосвітня діяльність учителів іноземної мови, основні умови, напрямки ефективного використання навчальної онлайн-платформи, вдосконалення мовленнєвої компетенції вчителів іноземної мови, післядипломна освіта, спілкування.

Удосконалення рівня професійної компетентності вчителя – один з основних напрямків реформування системи освіти України. Особливого значення набуває розроблена стратегія міжнародного співробітництва та інтеграції у сфері освіти, спрямована на посилення ролі іноземних мов та якості їх знання, що потрібні наразі не лише дипломатам, перекладачам і викладачам, а й переважній більшості спеціалістів вищої та середньої ланок. Це вимагає вдосконалення рівня професійної компетентності вчителя іноземної мови і потребує від методичних служб стимулювання самоосвіти й саморозвитку педагогічних кадрів і надання своєчасної допомоги в цьому напрямку.

* © Вострікова В.В.*